

Møte mellom Foreldre til blinde barn (FTBB) og Statped

Tid: 18.03.22, kl. 12.00 – 13.00

Sted: Videokonferanse (Webex)

Deltakere: Mette Bævre (FTBB), Gurli Bosch (FTBB), Siri Smedsrud (FTBB), Marit Elin Eide (regiondirektør Statped midt og leder av Ledernetverk syn), Dan Nachtnebel (avdelingsleder for Statped læremidler og teknologiutvikling, SLOT), Eva Marie Hammervik (avdelingsleder syn, Statped midt) og Stine Morbech (koordinator Ledernetverk syn).

Referent: Stine Morbech

Innledning

Regiondirektør ønsket velkommen til oppfølgingsmøte og redegjorde for dagsorden. Det er et ønske fra Statped sin side å diskutere brukermedvirkningssystemet med FTBB fordi det er ønskelig med en struktur for brukermedvirkning.

1. Hva skal til for å lykkes med tilrettelegging for en sterkt synshemmet eller blind elev ved en skole? Finnes det noen fellestrekk ved disse skolene?

Statped informerte om at de nå er i ferd med å starte en strukturert prosess for å få et samlet kunnskapsgrunnlag knyttet til bestep praksis.

Statped ser at følgende punkter er viktige i skolens arbeid med å gi et godt tilrettelagt tilbud til blinde elever:

- **Gode forberedelser:** Spesielt i overganger. Det at kommunen benytter opparbeidet kompetanse i hele laget rundt barnet/eleven, sammen med foreldrene. Kommune må ha gode rutiner og tydelig ansvarsfordeling ved overganger.
- **Godt samarbeid:** Samarbeidet mellom hjem og skole er aller viktigst. Forskning viser at godt samarbeid har direkte innvirkning på elevens læringsutbytte. Alle aktører (PPT, skole, Statped og kommunen, NAV hjelpemiddelsentral) har en viktig rolle. Statped observerer at de ulike hjelpemiddelsentralene har ulik kompetanse. Viktig at eleven får rask bistand når utstyr ikke fungerer.
- **Tydelig plassering av ansvar – og at rektor tar det ansvaret hen har:** Rektor er en nøkkelperson og må ha kompetanse på området for å være i stand til å fatte riktige beslutninger. Dette innebærer at rektor må være aktiv, være med i møter, delta aktivt i planleggingen, ta det økonomiske ansvaret og forstå ansvaret som ligger på hver enkelt skole, legge til rette for kompetanseheving hos personalet.

- **Kompetanse:** Kompetanse er en klar suksessfaktor. Det trengs synspedagogisk kompetanse for å kunne ta imot råd å benytte dem på en effektiv måte i tilretteleggingsarbeidet. Det er viktig å starte tidlig med kompetanseheving blant personalet i forberedelsesfasen. Statped anbefaler etterutdanningen i synspedagogikk ved NTNU. Skoler har begynt å sende flere ansatte på samme modul, og det er flere fra samme skole som tar ulike moduler. Med dette oppnår man en robust kompetanse i et lærerteam. Her har rektor en avgjørende rolle som muliggjør denne kompetansehevingen. Kompetanse i PP-tjenesten er en klar suksessfaktor da de i sin sakkyndige vurdering tilrår omfang, innhold og organisering av spesialundervisningen og opplæring etter §§2.14 og 3.10.
- **Økonomi:** Økonomiske prioriteringer i form av riktig og rett mengde ressurser. Det er nødvendig å sette av tid til kompetanseheving og samhandling. Statped anbefaler to-lærersystemet i klasser med synshemmede elever. Dette krever en villet ressursbruk og de skolene som prioriterer dette lykkes i størst grad.
- **Redusert undervisningstid for personalet:** Lærerne i teamet rundt eleven trenger redusert undervisningstid og en fast oppsatt tid til samhandling i løpet av skoleuka for å gjøre nødvendige forberedelser og tilrettelegginger. Dette omfatter planlegging for hvordan undervisningen skal gjennomføres, sette seg inn i og tilrettelegge læremateriell.
- **2-lærersystemet:** Statped mener de har vært tydelige opp gjennom årene ved å anbefale rektorer å velge et tolærer-system i klasser med synshemmede elever. Dette betyr at to lærere er til stede i klasserommet, en gjennomfører fellesundervisningen rettet mot alle, og den andre læreren bistår eleven, men også de andre elevene når det er hensiktsmessig. Dette krever at begge lærere besitter nødvendig kompetanse og lett kan bytte roller. En slik ordning er mindre sårbar ved sykdom og andre endringer. I tillegg vil tolærer-systemet være en god støtte for å gjennomføre inkluderende praksis.
- **Inkluderende praksis:** Det er en suksessfaktor at undervisningen gjennomføres i en inkluderende praksis, det vil si at alle elever skal få sin opplæring i elevfellesskapet. Den synshemmede eleven mottar da sin undervisning i klasserommet. Dette er viktig for å kunne bli selvstendig og for å kunne utvikle vennskap. Samtidig gir det et viktig budskap til alle andre elever; selvfølgelig skal den blinde/ sterkt synshemmede eleven motta undervisningen sin i klasse sammen med alle andre.
- **Friminutt:** Styrkt aktivitet i friminutt og nødvendig støtte fra voksne. Inkluderende og legger til rette for aktiv deltagelse i fellesskapet, med alle andre barn. Styrker mestringsfølelsen.
- **Selvstendighet:** Stort fokus på selvstendighet hos eleven er en klar suksessfaktor.

En av representantene fra FTBB kommenterte at dette er gjenkjennbart da opplegget ved hennes barns skole fungerer godt. Representanten belyste samtidig at Statped her kommer med en liste med punkter som vi ikke har så mye innvirkning på, men som avhenger av

velfungerende og gode rammer i kommunen. Dette blir veldig sårbart når noen av disse rammene ikke er til stede.

FTBB spurte hvorfor Statped mener at innsamling av bestepraksis er viktig akkurat nå og hvordan Statped skal bruke dette for at det skal komme eleven til gode?

Statped orienterte om at det er flere grunner:

- Vi ønsker å kunne henvise til konkrete skoler som kan fungere som eksempelskole for andre i et lærende nettverk av skoler.
- I en situasjon med turnover og mange nyansatte er dette kunnskapsgrunnlag som utgjør en del av kompetanseoverføringen
- I dialog med KD vil bestepraksis være viktig og kunne danne grunnlag for anbefalinger vi som direktorat kan gi til vårt eierdepartement

FTBB opplever at vedtak om spesialundervisning er med på å utløse noen av ressursene/suksesskriteriene ovenfor. FTBB spurte derfor Statped om de ser at vedtak om/bruk av spesialundervisning i fag er en suksessfaktor.

Statped svarte at de fleste som bruker punktskrift, får spesialundervisning i noen grad, men understreket også at det ikke er noe automatikk i dette. Rektor ved skolen kan fint forsvare at nødvendig tilrettelegging skjer innenfor ordinære rammer. I tillegg kommer selvsagt rettighetene etter opplæringsloven §§ 2-14 og 3-10.

FTBB lurte på om Statped gir anbefalinger om spesialundervisning i fag når dette er nødvendig og PP-tjenesten ikke innehar synspedagogisk kompetanse.

Statped svarte at det er PP-tjenesten som sakkyndig instans som skal vurdere utbytte av ordinær undervisning.

FTBB svarte at vi ser mange tilfeller der PPT mangler synspedagogisk kompetanse og ikke gir de nødvendige tilrådingene hva gjelder tiltak som er nødvendige for at eleven skal få utbytte av undervisningen. Hvis vi foreldre da kommer med denne listen, vil vi få høre at ingen barn har rett på en optimal løsning. Selv om man viser til at dette fungerer for andre blinde elever, står rektor helt fritt til å velge sitt eget opplegg. Når sakkyndig vurdering er svak, gir dette rektor et større spillerom, og det blir da en veldig utfordrende situasjon. Når foresatte stiller krav når de observerer manglende tilrettelegging, opplever de å bli stående alene og blir stemplet som vanskelige å samarbeide med.

2. Læremidler og Statpeds rolle

Se presentasjon fra Statped

FTBB fremholdt at kartlegginger viser lav etterlevelse av forskrift til uu av IKT, og at dette skaper behov for økt bruk av spesialundervisning. Foreningen spurte hva Statped tenker om dette.

Statped svarte at forlagene fortsatt produserer med tanke på papirbok, og at de digitaliserer i etterkant. Dette skaper en utfordring med tanke på tilretteleggingsarbeidet Statped skal gjøre. Statped ønsker at utviklere skal følge prinsippet "born accessible", det vil si produsert med tanke på uu fra begynnelsen av. Dette vil gjøre tilretteleggingen som Statped gjør, mye enklere. Det vil også frigjøre mye ressurser.

Statped understreket at det at et læremiddel ikke er universelt utformet, ikke er deres ansvar, men at dette ansvaret ligger på utvikler og innkjøper. Statped kan ikke gå inn å justere produktene kommersielle aktørene har laget; det har de verken mandat eller kompetanse til. Men de kan påvirke gjennom dialogen med forlagene og gjennom Standard Norge.

De digitale læremidlene er ikke like lette å avgrense som de tradisjonelle papirbøkene. Gyldendals Skolestudio er eksempel på dette, der hele bokserier har blitt til fagrom fylt med tematekster, mer som en ressursbank. Det skjer ofte hyppige revisjoner av materialet, og ulike typer interaktivitet skaper også utfordringer med tanke på tilretteleggingsbehov.

Det er for øvrig stor forskjell på hva kommunene etterspør med tanke på digitale ressurser vs. papirressurser. Statped mottar fremdeles mange bestillinger på tradisjonelle læremidler (bøker i punktskrift på papir og elektroniske bøker). SLOT mottar også bestillinger på gamle verk, eksempelvis fra 2013/2014.

Statped ønsker tilbakemelding på sine produkter, dvs. de produktene Statped læremidler og teknologiutvikling (SLOT) har tilrettelagt. SLOT har utviklet en tettere dialog med rådgiverne i synsavdelingene, da disse kan gi tilbakemeldinger om hva som fungerer/ikke fungerer. Rådgivere i synsavdelingene kan også anbefale tilrettelagte læremidler.

Oversikt over egnede digitale læremidler: Det er også blitt etterlyst om Statped kan lage en oversikt over hvilke digitale læremidler som er universelt utformet, men det er heller ikke Statped sitt ansvar. UDIR jobber med en nasjonal tjenestekatalog, i samarbeid med Statped, og det er en del av det nasjonale digitale økosystemet som Kunnskapsdepartementet har satt i gang (Samarbeid mellom KS, UDIR og Statped). Gjennom dette arbeidet har Statped muligheten til å gi innspill angående elevgruppen blinde og sterkt svaksynte barn.

FTBB kommenterte: Vi er fullt klar over at det ikke er Statpeds mandat eller ansvar å gjøre digitale læremidler universelt utformet jf. 35 obligatoriske WCAG-krav. Når Statped er ute i skolen og observerer tilretteleggingen blinde og sterkt svaksynte elever får, synes vi det er

rart hvis Statped har en holdning om at uu av digitale læremidler ikke er en del av deres ansvar i deres veiledningsarbeid.

FTBB spurte hva Statpeds rådgivere gjør når de er ute i skolen og ser ressurser som er i bruk, og som ikke fungerer.

Statped svarte at rådgiverne er tydelige på hva som fungerer og hva som skaper utfordringer. Ofte er det allerede gjort valg på kommune- og skolenivå. Da blir jobben å finne løsninger på hvordan ressursene kan brukes, eller om det finnes alternativer. Rådgiverne har kompetanse på hvordan hjelpemiddelteknologien fungerer opp mot læringsressursene, og kan veilede på hvordan utfordringer kan løses.

FTBB minnet om at foreningen eksisterer fordi mange elever ikke har tilgang til egnede læremidler, og at Statped må gå i seg selv og innse at Statped ikke har en standardisert måte å veilede skoler på med tanke på valg av læremidler.

Statped erkjenner at det er skoler hvor dette ikke fungerer godt, og hvor elever ikke har tilgang til egnede læremidler. Statped har en ambisjon om å bidra til å gjøre det bedre for alle.

Statped fremholdt at de er klar over at forholdene varierer fra skole til skole, og at målet selvfølgelig er å bidra til å gjøre opplærings situasjonen så god som mulig for alle synshemmede elever. De erkjente samtidig at Statped kanskje har hatt for stor tiltro til at de lovmessige kravene til uu skulle løse mange av utfordringene vi ser, og at vi nå erfarer at dette ofte ikke er tilfellet. Samtidig må man være klar over at denne elevgruppen har behov for tilrettelegging utover uu i mange tilfeller.

Statped oppfordret foreningen til å komme med innspill til hvordan Statpeds tilrettelegging av læremidler kan utvikles og bli bedre.

3. Sakkyndigvurderinger

FTBB fremholdt at mange elever ikke får den opplæringen de har krav på, og at dette er lovbrudd. De viste til at de har mange klager inne hos Statsforvalteren, og at saksgangen tar lang tid. Statsforvalteren ser dessuten ikke på innholdet i undervisningen, men bare på prosesser.

FTBB poengterte at Statped må være tydeligere i sine råd. Kommunene spør bare om råd fra Statped når de vil ha råd, og PPT skriver gjerne sakkyndige vurderinger uten å rådføre seg med Statped. Slik legger folk uten kompetanse grunnlaget for opplæringstilbudet til eleven.

Foreningen spurte videre om hvordan foreldre kan få innhentet en alternativ sakkyndig vurdering. Forslaget fra KD er å bruke fastlege eller spesialisthelsetjenesten. Disse har ikke

nødvendig kompetanse, og foreningen ser ingen som kan utarbeide alternative sakkyndige vurderinger.

Statped orienterte om at de ikke skriver sakkyndigvurderinger, men at dette er PPT sin jobb. Statped orienterte videre om PPT sin plikt til å sikre at foreldre får en alternativ sakkyndig vurdering hvis foreldrene ikke har tillit til det sakkyndighetsarbeidet som er gjort ved PPT-kontoret de tilhører. Sivilombudet kan også brukes når det oppleves at forvaltningen ikke er forsvarlig ivaretatt lokalt.

FTBB ber om at Statpeds eksempler på bestep praksis må formaliseres og bli førende på en eller annen måte. I dag blir foreldre i kampmodus og må kjempe mot et system der alle offentlige instanser er på lag i stedet for å gå inn å hjelpe. Foreldre blir oppfattet som problemet når de signaliserer at de har høye forventninger på barnets vegne. Foreningen arbeider for egne læreplaner for blinde og standarder som tilbudet kan måles opp mot.

4. FTBB og brukermedvirkningssystemet i Statped

Statped orienterte om at de nå justerer brukermedvirkningsstrukturen som en følge av omstillingen. I gjeldende retningslinjer for brukermedvirkning går det fram et at det er FFO og SAFO som oppnevner representanter til brukerrådene og ungdomspanelet i Statped. Statped fremholdt at de ønsker FTBB med i det formelle brukermedvirkningssystemet, men at det forutsetter at de må inn under paraplyene FFO eller SAFO.

FTBB viser til at det i dag er foreninger (eks. Norsk NCL-forening) som er med i brukerrådet uten at de er en del av FFO eller SAFO, og oppfordrer Statped til å utforme de nye retningslinjene slik at FTBB kan bli en del av det formelle brukermedvirkningssystemet. FTBB informerte Statped om at de har inne en søknad om medlemskap i FFO.